

ZIMA PŘICHÁZÍ

Připravte se na další zimy. Získejte dotaci na zateplení domů a veřejných budov z úspěšných programů MŽP.

STR. 3-4

DEŠŤOVKA KAPE

Připravte se na sezónu sucha, požádejte si o peníze z Dešťovky. Cesta k dotaci je teď jednodušší díky vzorovým dokumentům. **STR. 2**

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Naši odborníci odpovídají na dotazy žadatelů a zájemců o dotace. Možná v nich najdete odpovědi i na vaše otázky. **STR. 16-17**

PŘÍRODA TO UMÍ

Biomimetika je technologie, která využívá nebo napodobuje přírodu proto, aby vnesla do našich životů větší kvalitu. **STR. 30**

Foto: Václav Lupínek

Foto: Václav Lupínek

Foto: Václav Lupínek

VLADAŘSKÉ LOUKY v barvách podzimu

VSTAVAČ BLEDÝ (Orchis pallens)

JETEL ZVRHLÝ (Trifolium hybridum)

▶ NA LOUKÁCH POD MYSTICKÝM VRCHEM VLADAŘ ROSTOU VZÁCNÉ ORCHIDEJE

Václav Lupínek, předseda ZO ČSOP Alter meles, navštívil louky pod Vladařem poprvé před více než šestnácti lety. **Záplava modrofialových květů krčičích se mezi vzrostlými keři hlohů a šípků** napovídala, že místo, kde tehdy stál, není jen tak obyčejné.

Na nepřístupnou a zarostlou louku v blízkosti stolové hory Vladař u Žlutice na Karlovarsku ho tehdy zavedli jedni z předních ekologů Karlovarska Oldřich Bušek a Martin Lípa. Ona louka byla v devadesátých letech minulého století jednou z největších lokalit vstavače kukačky (Orchis morio) v západních Čechách. „*Již na první pohled bylo patrné, že početnost orchidejí na lokalitě byla na hranici trvalého přežití populace,*“ vzpomíná Václav Lupínek na svou první návštěvu luk pod Vladařem.

Na louce bylo méně kukaček, než ochránci čekali V květnu 2005 se za přispění pracovníků chráněné krajinné oblasti Slavkovský les uskutečnilo první oficiální sčítání kukaček na této lokalitě. „*Výsledek nás však velice zaskočil,*“ říká Václav Lupínek. Celkem bylo tehdy nalezeno pouze 357 kvetoucích jedinců, což vzhledem ke starším, nepublikovaným datům několika tisíc kusů představovalo nepoměrný rozdíl. „*Proto jsem jako statutární zá-*

stupce našeho spolku přišel s nápadem, jak louky pod Vladařem zachránit,“ popisuje zrod projektu. Louky byly v té době chráněny jako registrovaný významný krajinný prvek a zařazeny do soustavy Natura 2000. „*Atak jsme v roce 2008 založili pozemkový spolek Vladař s prioritou péče právě v oblasti Vladaře,*“ vypráví pan Lupínek o tom, co následovalo po jeho prvotním nápadu. K tomuto účelu se spolek připojil k programu a následně ke stejnojmenné kampani „Místo pro přírodu“, jejímž prostřednictvím získává Český svaz ochránců přírody prostředky na výkup ohrožených pozemků.

Na loukách se přeživalo a kosilo Vlastní realizace projektu probíhala z větší části dodavatelsky a zčásti vlastními silami spolku. „*Záměr byl rozdělen do dvou technologických sekcí, a to sekce výřezu keřového patra a sekce kosení lučního porostu,*“ popisuje Václav Lupínek. Při výřezu keřového patra bylo použito běžných technologických postupů s využitím motorových pil a křovinořežů. Veškerá dřevní hmota byla na místě štěpkována

a odvezena mimo lokalitu. Použity byly biologicky odbouratelné pohonné hmoty a maziva. Při sečení lučního porostu byl opět využit křovinořez a v menší míře též lehčí bubnová sekačka. Přístup na lokalitu byl řešen po stávající nezápevné vyježděné komunikaci. „*Projekt byl realizován v průběhu tří let v souladu s časovými podmínkami Operačního programu Životní prostředí, prioritní osy 6 – Zlepšování stavu přírody a krajiny,*“ říká Lupínek. Tento časový úsek byl podle jeho slov vybrán jako nejprůběžnější varianta, a to kvůli plošnému rozsahu zásahu. „*Dalším důvodem byla následná péče po prvotním zásahu – výřezu keřového patra – formou kosení tak, aby nedošlo k rychlému spontánnímu zarůstání ošetřených ploch,*“ dodává. Již před zahájením projektu došlo v lokalitě k několika zásahům spočívajícím ve výřezu keřového patra a kosení lučního porostu. „*Tyto zásahy byly realizovány například za finančního přispění z Programu péče o krajinu, což bylo vzhledem k plošnému rozsahu vyhodnoceno jako neefektivní,*“ míní Václav Lupínek.

Projektu předcházeli pečlivý průzkum vybraných lokalit

Pro realizaci projektu bylo zájmové území luk pod Vladařem rozděleno do třiceti osmi dílčích ploch. „*Každá tato plocha reprezentovala určitý ucelený a ohraničený ekotop. Každá dílčí plocha byla odborně posouzena, byla na ní stanovena míra*

sukcese, bylo ověřeno, zda se v ploše vyskytuje Orchis morio nebo nepůvodní druh se zaměřením na ovivší zvyšňový (Arrhenatherum elatius) a vltčí bob mnoholistý (Lupinus polyphyllus). U každé dílčí plochy byla posouzena ekonomická stránka údržby v návaznosti na stav biotopu,“ popisuje Václav Lupínek. Managementová opatření se soustředila zejména na plochy, které si zachovaly vysokou kvalitu i přes velký úspěšný tlak dřevin. Plochy uměle zalesněné nebo plochy s výskytem přirozeného náletového březového porostu a hustého keřového patra tak byly ze záměru vyloučeny. „*U těchto ploch už nešlo objektivně očekávat návrat biotopu do původního stavu,*“ říká předseda ZO ČSOP Alter meles, jenž se zasloužil o záchranu biodiverzity na loukách pod Vladařem.

Ke zdárné realizaci projektu přispěl každý svým dílem

Klíčovými partnery v obnově luk byli především vlastníci pozemků a Správa Chráněné krajinné oblasti Slavkovský les, která byla v době realizace projektu příslušným orgánem ochrany přírody pro tuto lokalitu. „*Vlastník pozemků město Žlutice a Pozemkový fond České republiky byli našemu projektu velmi nakloněni. Navíc bývalé vedení města vycházelo naší snaze velice vstřícně, včetně stanovení symbolického nájemného za téměř celou lokalitu,*“ pochvaluje si Václav Lupínek.

TAJEMNÝ VRCH VLADAŘ

Vrch Vladař jako krajinná dominanta Žluticka hraje velmi důležitou roli již od středověku. Leží v nadmořské výšce 693 m n. m. na pravém břehu řeky Střely. Čedičová dvoukupa je společně s Chlumskou horou krajinnou dominantou jižního výběžku Doupovských hor.

Na Vladař se dostaneme po červené turistické znače ze Žlutice nebo Rabštejna nad Střelou. Přístup na vrchol je možný pouze po cestě od památníku na slavnou husitskou bitvu u osady Záhoří. Na vrcholu je travnatá plošina, uprostřed s malým jezírkem. Vrcholové plató je porostlé teplomilnými křovinami a širokolistými suchými trávami.

Z nejstarších dob se zde zachovaly mohutné obranné valy, vybudované nejspíše halštatskými předky zhruba v období prvního tisíciletí před naším letopočtem, v době vrcholné doby egyptských faraónů se na Vladaři budovalo jedno z největších opevnění v naší zemi o rozloze zhruba 120 hektarů, představujících téměř 20 kilometrů hradeb a valů. Mohutné pravěké hradiště zaujímalo především vrcholovou partii, zbytky opevnění lze nalézt na západním a severním úpatí vrchu. Mohutné opevnění bylo nejspíše dvojitého typu, vnitřní a vnější. Do vrcholové partie neboli středu hradiště se vcházelo třemi vchody umístěnými na jihu, severu a západu. V dobách počátku hradiště byl Vladař pravděpodobně odlesněn a hustě obydlen. Podle archeobotanických nálezů v náhorní vodní nádrži došlo kolem roku 200 př. n. l. k velkému, ničivému požáru. Od té doby začalo hradiště postupně zarůstat a vyliďňovat se. Nejvíce se toto místo proslavilo v době husitské. Na podzim roku 1421 se zde bránili husité pod vedením Jana Žižky z Trocnova při ústupu od hradu Krasikova velké přesile landfrýdu plzeňských vojsk pánů z Plavna. Po třídenním obléhání se husitům podařilo prolomit obléhání a prchnout do pevného Zátce.

V průběhu let probíhalo na Vladaři několik archeologických průzkumů. Dle nálezů keramiky se datují počátky tvrzště do mladší doby bronzové, období lidu popelnicových polí. V roce 2010 odkryli archeologové na úpatí Vladaře unikátní pravěké dřevěné konstrukce, které byly součástí vodní nádrže související s hradištěm na vrcholu hory. Dendrochronologickým datováním zjistili, že duby, z nichž byly trámy zhotoveny, byly pokáceny zhruba před 2500 lety. Co do rozsahu jde o zcela unikátní nález nejen v evropském, ale i světovém měřítku.

„*Hnutí pozemkových spolků v České republice navazuje na tradice prvorepublikových okrašlovacích spolků a na zkušenosti mnoha obdobných organizací v zahraničí. Český svaz ochránců přírody aktivity pozemkových spolků v České republice dlouhodobě podporuje a koordinuje.*“

Foto: Václav Lupínek

Foto: Václav Lupínek

NAUČNÁ STEZKA VLADAŘ, kterou zde ZO ČSOP Alter meles v roce 2009 vybudovala, začíná ve Vladořích, čtyři kilometry jihovýchodně od Žlutic. Stezka je dlouhá jeden kilometr a na devíti zastávkách seznamuje návštěvníky s horou Vladař, s rostlinami a živočichy žijícími v okolí stezky i s historií celé oblasti.

PROJEKT NA ZÁCHRANU BIODIVERZITY na loukách pod Vladařem byl realizován od jara 2009 do konce roku 2012 na ploše přesahující 24 hektarů, z čehož většina plochy byla v průběhu realizace ošetřena několikrát.

Foto: Václav Lupínek

Foto: Václav Lupínek

Projekt k žádosti o dotaci z OPŽP spolek vytvořil svépomocí. „Do projektu byly zapracovány podmínky a připomínky Správy CHKO Slavkovský les, Magistrátu města Karlovy Vary a ostatních dotčených orgánů státní správy. Rád bych touto cestou poděkoval především Vladimíru Melicharovi, bývalému vedoucímu pobočky Agentury ochrany přírody a krajiny v Karlových Varech, který našemu projektu věnoval mnoho času, a stejně tak Přemyslu Tájkovi, botaniku správy CHKO Slavkovský les, za odborné připomínky k projektu,“ vypočítává Václav Lupínek.

Projekt vycházel především z botanických inventarizací a stavu lokality před ukončením pastvy a zemědělské činnosti. Na lokalitě se kromě vstavače kukačky vyskytovaly i jiné druhy vzácných a chráněných druhů rostlin a živočichů. „Cílem a hlavní idejí projektu byl cílitý zásah a revitalizace území přírodě blízkými zásahy, aby nedošlo k porušení cílových vztahů mezi ekosystémy. Neovocitelné byly také rady odborníků v oblasti botaniky, zoologie a managementu chráněných území. Nutné bylo rovněž dodržet platných metodik Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky a závažných stanovisek orgánů státní správy,“ pokračuje Václav Lupínek ve výčtu všeho, co bylo pro úspěšnou realizaci projektu nutné splnit.

Dobry systém a bezproblémová spolupráce projektu také velmi pomohly

Proces žádání o dotaci z OPŽP považuje Václav Lupínek díky propracovanému systému BENE-FILL za velmi intuitivní, bez větších nedostatků. „V rámci zkušeností s žádostmi

v jiných dotačních programech je tento systém na velmi dobré technické úrovni a stejně takový byl i přístup projektových manažerů SFŽP ČR. Za velmi významnou pomůcku při zpracování žádosti, inspiraci v jiných projektech a důležitý zdroj aktuálních informací považujeme především časopis Priorita a bezplatnou telefonickou linku SFŽP ČR,“ hodnotí Lupínek průběh žádání o dotaci z OPŽP.

K žádosti bylo potřeba doložit velmi mnoho příloh, což může podle jeho mínění některé žadatele o dotaci v první fázi odradit. „Zde se mi hodila především moje zkušenost a práce ve státní správě,“ svěčuje se. Bylo nutné doložit především samotný projekt, vyjádření dotčených orgánů státní správy, vlastníků pozemků, finanční výkazy organizace, doklady o vlastnictví, katastrální mapy a další. „Zde by bylo podle našeho názoru vhodné, aby úřady, které lze získat z veřejných rejstříků, nemusel žadatel dokládat. Stejně tak v rámci zpracování žádosti v prioritních osách, kde je posuzovatelem a příjemcem žádosti Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, by mělo dojít ke sjednocení postupů, neboť některé pobočky vyžadují soupisy a přílohy nad rámec pokynů,“ líčí vlastní zkušenost Václav Lupínek. Samotná administrace ze strany SFŽP i hodnocení AOPK trvalo podle jeho slov poměrně krátkou dobu a stejně tak i samotná administrace a doložení podkladů k uzavření smlouvy.

Spolupráci se SFŽP ČR hodnotí Václav Lupínek velice kladně. „Zde je potřeba ocenit především velmi náročnou práci projektových manažerů, kteří byli i přes mnoho desítek žádostí, jež mají na starosti, vždy vstřícní a ochotní vyřešit jakýkoliv problém, který se v průběhu administrace i realizace občas zákonitě vyskytl. Překvapila nás především samotná rychlost administrace a schvalování dokumentů projektovým manažerem, jako určitou negativní zkušenost naopak vnímáme pomalou práci finančního manažera,“ míní Václav Lupínek.

Projekt obnovy vladařských luk byl prvním projektem, který ZO ČSOP Alter meles realizovala z dotace OPŽP. „Naše předchozí zkušenosti vycházely z jiných dotačních programů, například z Programu péče o krajinu, z Programu obnovy přirozených funkcí krajiny, z krajských dotací a z dotací z nadačních fondů,“ říká Lupínek. Hlavní přínos projektu realizovaného z dotace OPŽP vidí v poskytnuté finanční částce. „Národními zdroji bychom projekt v takovém plošném rozsahu realizovali několik let, bez zaručeného financování v průběhu let. Realizaci projektu se podařilo na poslední chvíli odvrátit hrozcí zámek lokality a její postupné zarůstání, kdy by během následujících deseti let došlo k jejímu úplnému zániku,“ vyjadřuje svou spokojenost. „Po velmi dobré zkušenosti s prací SFŽP ČR jsme v letech 2014 až 2015 požádali o dotaci na další tři projekty a zrealizovali je. Ty měly za cíl ošetření památných stromů. Jednalo se o revitalizaci zámečkové aleje a skupiny buků v Horních Lubech, ošetření památných lip v Přílezech a revitalizaci soustavy alejí v Jindřichovicích v Krušných horách. Další žádost v plánu zatím nemáme, problém je pro nás především spolufinancování projektů. Jsme malá neziskovka a spoluúčast, byť desetiprocentní, je pro nás příliš vysoká,“ uzavírá své vyprávění o vzácných orchidejích na loukách pod Vladařem jejich ochrání Václav Lupínek. ●

LOUKY POD VLADAŘEM

Louky pod Vladařem, nacházející se na jihozápadním úpatí čedičové kupy Vladaře, jsou typickou ukázkou polopřirozených fytoecologicky význačných xerothermních trávníků a facií křovin. Současné jejich význam tkví ve výskytu několika druhů orchidejí.

Vladařské louky jsou jedním z několika málo nalezišť vstavače obecného (kukačky) (*Orchis morio*) v Karlovarském kraji. Vstavač kukačka je z hlediska ohrožení hodnocen v Červeném seznamu jako silně ohrožený druh naší květeny a ve stejné kategorii je chráněn i podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a vyhlášky č. 395/1992 Sb. Chráněn je též mezinárodní úmluvou CITES. Vstavač kukačka kdysi patřil k nejhojnějším orchidejím, během několika let se však stal jedním z nejhroženějších vstavačů v České republice. Ohrožen je převážně ústupem tradičního zemědělství, úbytkem pastvy a chemizací prostředí.

Jak již název napovídá, toto území o rozloze přes 23 hektarů bylo od roku 1995 vyhlášeno a chráněno jako významný krajinný prvek a zároveň využívalo statusu ochrany v evropské soustavě Natura 2000 jako evropsky významná lokalita. Tato ochrana vylučuje zásahy, které by mohly vést k poškození nebo zničení významného krajinného prvku nebo k ohrožení či oslabení jeho ekologicko-stabilizační funkce. Mezi takové zásahy patří zejména umístění staveb, pozemkové úpravy, změny kultur pozemků, odvodňování pozemků, úpravy vodních toků a nadržů a těžba nerostů. V současné době jsou louky chráněny v přírodní rezervaci Vladař.

Kromě vstavače obecného jsou louky stanovištěm unikátních teplomilných rostlinných společenstev s výskytem mnoha chráněných druhů rostlin, jako je například vřaticka měsíční (*Botrychium lunaria*), vemeník dvoulístý (*Plantanthera bifolia*) nebo jalovec obecný (*Juniperus communis*) a kriticky ohrožený jetel žihavý (*Trifolium striatum*). Z běžných teplomilných druhů zde roste černýš rolní (*Melampyrum arvense*), skalník celokrajný (*Cotoneaster integerrimus*), pcháč bezlodyžný (*Cirsium acule*), třeslice prostřední (*Briza media*), dominantní válečka prapořitá (*Brachypodium pinnatum*) nebo ovskiv vyvýšený (*Arrhenatherum elatius*). Unikátem je výskyt silně ohroženého vstavače bledého (*Orchis pallens*), díky němuž se louky řadí k přibližně pěti lokalitám výskytu tohoto druhu v Čechách.